

Tarpusavio supratimo link

Birželio 6 dieną į atstatomos Tilžės Kristaus Prisikėlimo bažnyčioje įruošą Vyduo draugijos biblioteką rinkosi srities lietuvių organizacijų vadovai, lietuvių kalbos mokytojai. Šį pasitarimą iniciavo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovas Lietuvoje Gabrielius Žemkalnis, atvykęs į susitikimą kartu su žmona Danute. Pasitarime dalyvavo Lietuvos Regioninių problemų ir tautinių mažumų departamento direktorius dr. R. Motuzas, šio departamento ryšių su užsienio lietuviams skyriaus viršininkas S. Kulbauskas ir dar vienas labai mums brangus lietuvių draugijos Čikagoje pirmininkas Vilius Algirdas Trumpjonas.

Tą dieną buvo numatytas iškilmingas M. Mažvydo bibliotekos atidarymas, į kurį buvo kviešamas Lietuvos Respublikos prezidentas V. Adamkus, Seimo pirmininkas prof. V. Landsbergis, prof. D. Kaunas, Karaliaučiaus srities oficialūs asmenys, bet dėl ba-

nyčios atstatymo darbų neuzbaigtumo vietos valdžios institucijos neleido organizuoti numatyto renginio. Bet nėra to blogo, kas neišitų į gera. Būtent šį kartą ši patarlė pasitvirtino. Mat mes turėjome pakankamai laiko apsvaistinti aktualias tolimesnio bendradarbiavimo galimybes.

Pasitarime dalyvavo beveik visų krašto lietuvių Bendruomenės, miestų ir rajonų lietuvių draugijų pirmininkai, lietuvių kalbos mokytojai, dirbantys su Karaliaučiaus srities vaikais, Išručio Pedagoginio koledžo dėstytojai bei studentai, kultūros draugijos „Birutė“ atstovės, katalikų kunigai A. Gauronskas bei A. Eidintas.

Pirmiausia buvo apžiūrėta naujoji Vyduo lietuvių kultūros draugijos Martyno Mažvydo biblioteka, kurią už Lietuvos biudžeto lėšas sukomplektavo Vilniaus Mickovičiaus viešoji biblioteka, padedant M. Mažvydo bibliotekai bei prof. D. Kaunui. Atstatomoje Sovetskio Tilžės ka-

talikų bažnyčios antrajame aukšte prisiglaudė ne tik keletras tūkstančių naujų knygų, bet ir kompiuteris, vaikiški žaislai, moderni įranga.

Šiltais įžangos žodžiais gerą pradžią padarė Gabrielius Žemkalnis, vėliau pasisakė Remigijus Motuzas, kurio pagrindinė mintis buvo — lietuviškų pradinė mokyklų kūrimas Karaliaučiaus srityje — pirmiausia Ragainėje, Tilžėje ir Karaliaučiuje. Šiuo klausimu pasisakė ir dalyvaujantys mokytojai. Pirmiausia, jau trečius metus lietuvių kalbą Ragainės 2-sios vidurinės mokyklos vaikų pradinėse klasėse dėstantis mokytojas Jonas Glinskis, mūsų krašto lietuvių vaikus Panemunės pagrindinėje mokykloje mokyti direktorė Brigita Norkienė, šios mokyklos mokytojos Evelina bei Virginija, „Birutės“ draugijos pirmininkė Danutė Norušaitė, kuri, beje, šiais metais vienoje Tilžės miesto mokyklų ketina suorganizuoti lietuvišką pradinę klasę. Šiuo aktualiu klausimu pasisakė Tilžės Vyduo lietuvių kultūros draugijos pirmininkas Teodoras Budrys, kurio vadovaujama draugija prieš kelerius metus jau yra

rinkusi parašus dėl lietuviškos mokyklos atidarymo Tilžės mieste, bet iki šiol vyduonėiams yra pavykę suorganizuoti tik lietuvišką grupę vaikų darželyje, kur darbuojasi Regina Kopkova ir Nijolė Krasnikova. Apie tai, kaip sekasi surinkti vaikus į pirmąją

lietuvišką klasę Karaliaučiaus mieste, dalyviams sužinoti nepavyko, kadangi neatvyko mokytojų atstovai iš pačios mūsų krašto sostinės. Apie pradinė klasių mokytojų su lietuvių kalbos mokymo specializacija kalbėjo Išručio Pedagoginio koledžo direktorius Aleksas Bartnikas, šio koledžo dėstytojai, pasisakė ir lietuvių kalbos mokytojos iš kitų vietovių, rajonų lietuvių draugijų pirmininkai.

Kita svarbi susirinkimo pokalbio tema buvo santarvės idėja. Gal dėl bendrų sąlyčių taškų ir buvo organizuotas šis susitikimas. Jau pernai ilgai mūsų veikloje vyravo kaltinimai ir priešpriešos vieni kitiems, kartais netgi pamirštant, dėl ko įsisteigė lietuviškos organizacijos. Blogiausia, kai užnugario pradėta ieškoti svetimųjų tarpe, suvedinėjamos asmeninės saskaitos. Karštų minčių buvo ir ši kartą, bet pokalbis vis labiau krypti į klausimus — kaip reformuoti krašto lietuvių Bendruomenės struktūrą, kad ji būtų priimtina visiems krašte gyvenantiems lietuviams, nepriklausomai nuo to, kokioje organizacijoje ar politinėje partijoje jie dalyvauja, kaip reizuoti buvusius ir esamus bei būsimus vadovybių veiksmus, kaip toliau dirbti bendrus lietuvių išsaugojimo ir puoselėjimo darbus. Mūsų tarpusavio supratimo kibirkštėlė įskelti padėjo Gabrielius Žemkalnis, o dar labiau ją įpūtė iki mažos ugnelės mūsų svečias iš Čikagos Vilius Trumpjonas, kuris atvežė gerą naujieną apie garbiųjų Mazlietuvų šiemetinę paramą krašto lietuviškosios mokyklė-

Tilžės „Panemunėlio“ dainininkai šią vasarą vykusioje Dainų šventėje.

Karaliaučiaus lietuviai Pasaulio lietuvių šokių šventėje

Liepos 2-7 dienomis Vilniuje įvyko Pasaulio lietuvių Dainų ir šokių šventė, kurioje Karaliaučiaus kraštui atstovavo net septyni kolektyvai. Tai: Tilžės Vyduo lietuvių kultūros draugijos choras „Birutė“ (vad. Danutė Saudargienė); Stalupėnų lietuvių kultūros draugijos folkloro ansamblis „Žiedas“ (vad. Anatolijus Galdickis); Gumbinės lietuvių kultūros draugijos folkloro ansamblis „Nadruva“ (vad. Elena Galdikienė); Gastų lietuvių kultūros draugijos folkloro ansamblis „Beržynas“ (vad. Loreta Makaraite); Tilžės lietuvių vaikų ansamblis „Panemunėlis“ (vad. Evelina Norkienė ir Virginija Bartkienė) ir dalis Karaliaučiaus L. Rėzos lietuvių kultūros draugijos ansamblio (vad. Juozas Kiaulakis).

Mūsų folkloristai buvo apgyvendinti Vilniaus universiteto profilaktoriuje kartu su Seinu — Punksko ansambliu. Choroistai gyveno netoliese esančiame Meno akademijos bendrabutyje. Liepos 3 dieną mūsų folkloro kolektyvai pasirodė Dainų šventės folkloro dienoje „Uliokim broliukai“. Netoli paminklo didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Gediminui koncertavo ne tik mūsų, bet ir Lenkijos, Gudijos, Latvijos, Gruzijos folkloro kolektyvai. Ankstesnėje Pasaulio lietuvių dainų šventėje dalyvavusio

lems — 30 kelialapių „Lietuvos vaiko“ draugijos stovyklą Kačerginėje. Dėl šios paramos paskirstymo tarp organizacijų vadovų nesantaikos jau nebuvo. Atvirksčiai — prie Janinos Budrienės paruošto stalo ranka įsikibo ir ranką ir toli nuvilnijo „Ažuolai žaliuos žemėj Lietuvos“.

Sigitas Šamborskis, Karaliaučiaus srities lietuvių bendruomenės pirmininkas

skelbė šitokį aktą: „Mažosios Lietuvos Tautinės Tarybos Aktas. Atsižvelgdami į tai, kad viskas, kas yra, turi teisę gyvuoti, ir į tai, kad mes lietuviai, cionai Prūsų Lietuvoje gyvenantieji, sudarome šito krašto gyventojų daugumą, reikalaujame mes, remdames ant Vilsono Tautų paties apsisprendimo teisės, priglaidimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos. Visi savo parašu šitą pareiškimą priimti pasizada, visas savo jėgas už įvykinimą minėtojo siekio pasvesti. Tilžėje, lapkričio 30 d. 1918 m. Prūsų Lietuvos Tautinė Taryba“. Tą Tilžės aktą pasirašė 24 Mažosios Lietuvos veikėjai, kurių tarpe buvo: Jonas Vanagaitis, 1905 m. dalyvavęs Vilniaus Seime; Viktoras Gailius (Nepriklausomos Lietuvos laikais buv. Klaipėdos gubernatorius); Jurgis Lėbartas; Martynas Jankus ir kiti.

Kai sąjunginės valstybės 1919 m. susirinko į Paryžiaus (Versalio) Taikos konferenciją diktuoti savo valią Pirmajame Mažosios (Prūsų) Lietuvos Taryba, kuri 1918.XI.30 d. p-

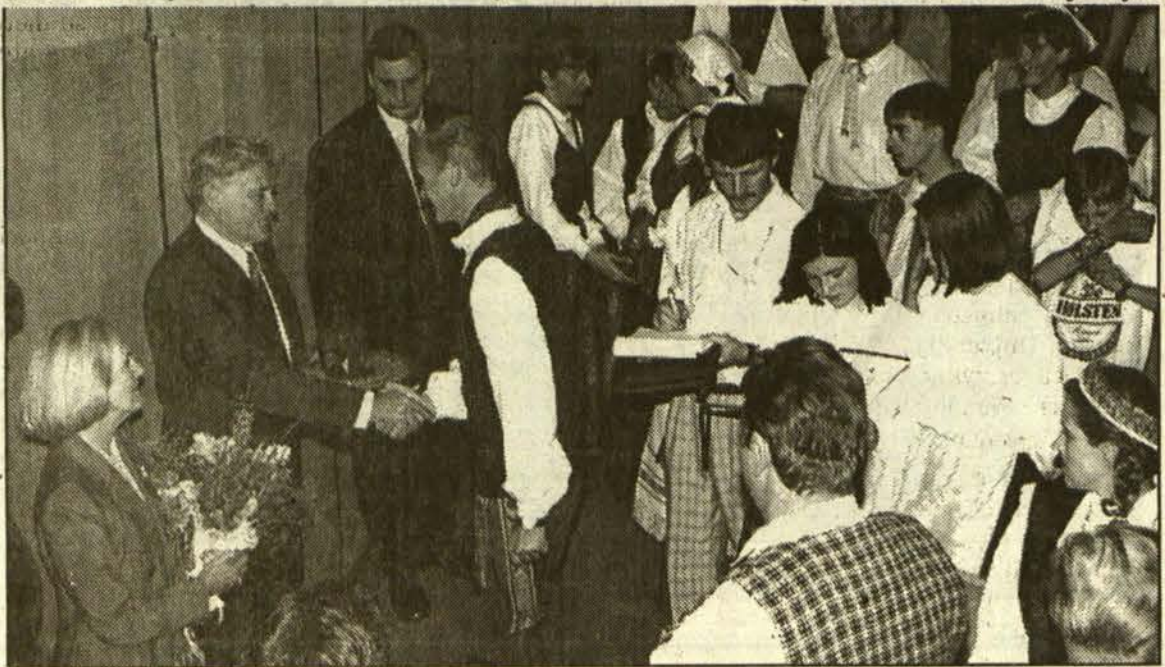
niekad nenustojo dėti pastangų susijungti į vieną vienetą su Didžiąja Lietuva. Vokietijai pralaimėjus I Pasaulinį karą ir 1918.XI.11 d. pasirašius paliaubas, sukruto ir Mažosios Lietuvos lietuviai, Tilžėje sudarydami „Lietuvių komisiją“, kuri lapkričio 16 d., 100,000 egz. tiražu, lietuvių ir vokiečių kalba, paskelbė atsisaukimą: „Lietuviai, pabūsąjį atsisaukimas buvo paskelbtas Klaipėdos laikraštyje *Lietuviška Ceitunga* ir Priekulėje leidž. *Konservatyvų draugystės laiške*. Tame atsisaukime buvo skelbiama: „Ten, kur Labguva, Vėluva, Įsrutis, Darkiemis, Goldlobynas, kuris Didžiajai Lietuvai padėjo išlaikyti lietuvių. Mažosios Lietuvos lietuviai

Gumbinės lietuvių kultūros draugijos ansamblio „Nadruva“ dalyvės sutiko seniai matytus savo bičiulius. Šventėje veikė mugė, kurioje galėjai įsigyti ko tik širdis geidžia — nuo šaukšto iki verpimo ratelio.

Šokių dieną mūsų kolektyvai nedalyvavo, bet paūvome žiūrovais nepakartojamo regiono.

Dainų dieną smaragdo spalvos skraistėmis ir ilgais sijonais bei šviečiančiais žalvario papuošalais Tilžės „Birutės“ dainininkės kartu su folkloro ansambliu — viso iš mūsų krašto buvo arti 70 žmonių — lydimi vilniečių ovacijų žygiavo per sostinę, vėliau, nors ir pylė lietus, penkiolikos tūkstančių žmonių choras dainavo iki pat vidurnakčio.

Tilžės „Birutės“ chora papuošė kaunietės tautodailininkės Audronės Sasnovskienės sukurti drabužiai ir po nios Stasės papuošalai, o audinių su didele nuolaida mums pardavė Kauno akcinė bendrovė „Drobė“.

Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus priima Karaliaučiaus krašto lietuvių sveikinimus ir dovanas. Greta prezidento žmona Alma priėmusi gražių rožių puokštę.

Nuo amžių lietuvių žemė

JONAS DAINAUSKAS

Paskaita skaityta Mažosios Lietuvos Rezistencinio sąjūdžio tautiniame suvažiavime Toronte, Kanadoje 1998-9-26.

II Pasaulio karo metu, 1942-1944 m., Maskvos radijo lietuvių kalba pranešėjai vis kartoję, kad Teutonų užgrobtą Mažosios Lietuvos žemę — Rytprūsiai — bus išlaisvinta iš Germanų jungo ir sujungta su Lietuva. 1944 m. lapkričio mėn. gale LTSR Mokslo akademija Vilniuje buvo gavusi parėdymą skubiai parengti Rytprūsų etnografinį žemėlapi. Tada Stalinas buvo kėlęs klausimą Rytprūsų šiaurinę dalį prijungti prie Lietuvos TSR.

1951 m. TSRS Mokslo akademija (N.N. Miklucho Maklajaus vardo Etnografijos Instituto darbai, Naujoji serija, tom. 15) Maskvoje išleido veikalą *Etninės teritorijos ir etninės sienos*, kurios autorius prof. P.I. Knyšev, pasiremdamas istoriniais šaltiniais ir šimtais veikalų, įvairių tautų

mokslininkų parašytų, negincijamai įrodė, kad pietryčių Pabaltija nuo amžių esanti Lietuvių žemė.

Tos knygos skyrių pavadinimai tai irgi liudija:

1. Apie istorinius etninių teritorijų tyrinėjimo metodus.
2. Archeologiniai šaltiniai liečiai pietryčių Pabaltijos seniausių gyventojų istoriją.
3. Seniausios istorijos žinios apie pietryčių Pabaltijos tautas.
4. Istorinė pietryčių Pabaltijos toponimika.
5. Apie medinius antkapius ir kai kuriuos kitus laidojimo paminklus pietryčių Pabaltijos teritorijoje.
6. Etninė pietryčių Pabaltijos gyventojų sudėtis prieš ištis braunant vokiečių riteriams ir laike jų įsibrovimo.
7. Lietuvių tautybės susiformavimas pietryčių Pabaltijoje tarp prūsų — lietuvių gyventojų.
8. „Skalviai-Saluviai“ ir Ne-

muno žemupio vakariniai lietuviai.

9. Vokiečių gyventojų surašymo duomenys ir kalbiniai žemėlapiai, kaip šaltiniai Rytprūsų gyventojų sudėčiai nustatyti.

10. Geografinis pasiskirstymas ir lietuvių skaičius Rytprūsiose XX-jo a. pradžioje pagal bažnytinės statistikos duomenis.

11. Rytprūsų Vakarinių lietuvių kalbinė riba XX-jo a. pradžioje.

12. Geografinis vakarinių lietuvių namų, tautiškų rūbų ir ornamentų paplitimas XX-jo a. pradžioje Rytprūsiose.

1989 m. gruodžio 21 d. Mažosios Lietuvos Rezistencinio sąjūdžio taryba vieną tos knygos egzempliorių, su žinių santrauka ir lydraščiu buvo pasiuntusi į Maskvą, Kremlių M. Gorbaciovui. Lydraštyje sakoma, kad „Ne tik kryžiuočiai, septynių šimtų metų bėgyje, bet ir Bismarkas bei Hitleris

nepajėgė Pietryčių Baltijos autochtonų — Lietuvių visiškai suvokietinti“.

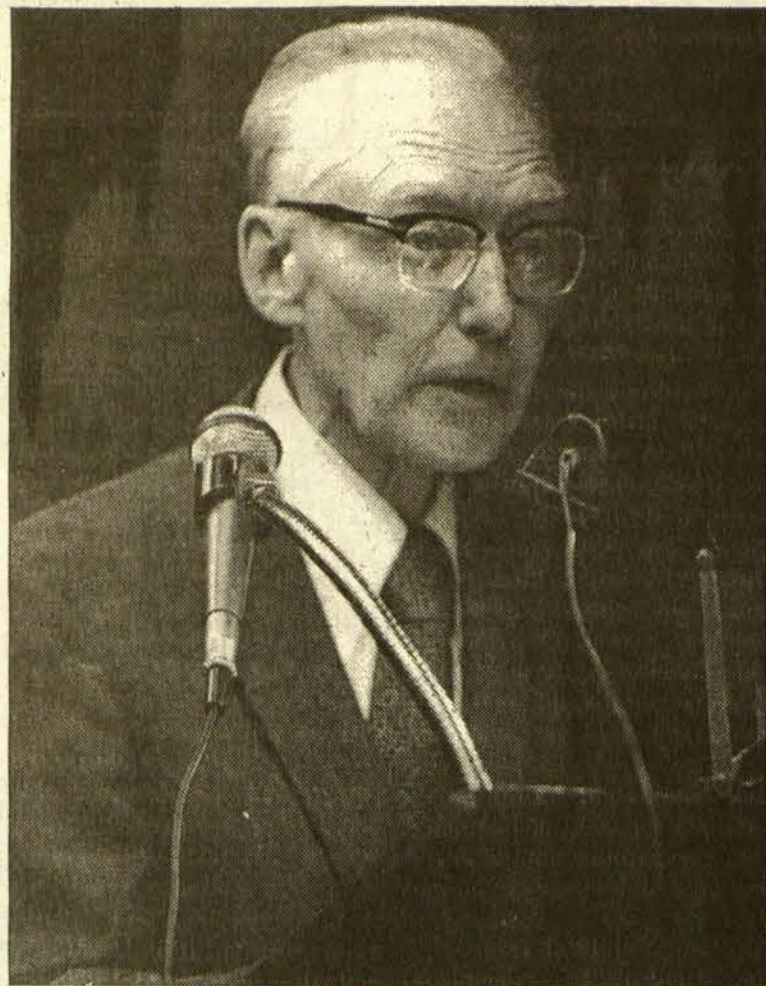
Atsakymo iš Kremliaus negauta gal todėl, jog didž. Tarybų enciklopedijoje skelbiama, kad „Kalinigrado (t.y. Karaliaučiaus) srities žemė esanti rusų žemė“. Iš esmės Stalinas 1945 m. Karaliaučiaus sritį prie RSFRS priskyrė sauvai, prieš Vakarų sąjungininkų nutarimą.

Maskva šiandien tikina pasaulį, kad „Kalinigrado srities“ klausimas esąs Rusijos vidaus reikalas, bet tai tėra sena rusų imperialistinė priemonė įjungti ir Rusijos sudėti užgrobtą svetimą žemę. O Lietuvos valstybės atečiai tai negali būti vis vienai. Juk be lietuviškos Mažosios Lietuvos nebūtų lietuviškos Didžiosios Lietuvos.

Nors Mažoji Lietuva septynis šimtmečius buvo vokieta, bet lietuviškumas joje reikšėsi ir Hitlerio laikais. Keturi šimtus metų Mažojoje Lietuvoje formavosi ir gyveno lietuvių raštijos bei kultūros lobynas, kuris Didžiajai Lietuvai padėjo išlaikyti lietuvių. Mažosios Lietuvos lietuviai

tuvos vyriausybė. Paryžių pasiuntė savo delegaciją, kuri 1919.03.24 d. raštu kreipėsi į Taikos konferencijos pirmininką G. Clemenceau, Prancūzijos ministrą pirmininką, pripažinti „de jure“ Lietuvos valstybę ir leisti jos delegacijai dalyvauti konferencijoje. Šiame rašte buvo iškeltas ir Mažosios Lietuvos lietuviškų sričių klausimas. Lietuvos delegacija į konferenciją nebuvo įleista. Lietuvių delegacija, pasilikusi Paryžiuje, kad sekty konferencijos eiga, tos konferencijos vadovybei siuntinėjo raštus. Tada Mažosios Lietuvos Tautinė taryba 1919.04.08 d. raštu konferencijos pirmininkui pateikė reikalavimą, kad Rytprūsų lietuviškos srities yra iki Labguvos Įsrūčio, Gumbinės, Darkiemio ir Goldlobės — būtų priskirtos prie Lietuvos, nes ji jau esanti nepriklausoma valstybė.

Vakarų valstybės laikėsi nuomonės, kad Lietuva „esanti dar nepribrendusi savarakiškam valstybiniam gyvenimui“. Šitokia pažinra ypač puoselėjo Prancūzija, tada vaidinusi vadovaujantį vaidmenį Antantėje. (Nukelta į 2 psl.)

ALFONSAS TYRUOLIS-
ŠEŠPLAUKIS

AKTAS

Lietuvių Rašytojų Draugijos valdybos sudaryta premijai skirti komisija: pirmininkas Leonardas Andriejus, sekretorius Paulius Jukus, narys Vytautas Volertas, savo telefoniniame posėdyje 1998 m. rugsėjo mėn. 25 d. visais balsais 1997 metų grožinės literatūros premiją 2000 dol. paskyrė rašytojui

Dr. ALFONSAI ŠEŠPLAUKIUI - TYRUOLIUI

Už jo viso amžiaus įvairią kūrybą ir didelį įnašą į lietuvių literatūrą, jis nuo 1929 m. skelbė eilėraščių, literatūrinėm temom rašė straipsnius, redagavo antologijas, įvairių sukažčių, literatūrinius leidinius; į lietuvių kalbą vertė kitų tautų pirmąsias kūrybą ir šiaip visur ir visada puoselėjo lietuvių literatūrą.

Premijos mecenatas - Lietuvių Fondas.

Leonardas Andriejus
PirmininkasPaulius Jukus
SekretoriusVytautas Volertas
Narys

PĖDSAKAI

Greitai praskrenda paukščiai
Ir dingsta juodam debes.
Kaip lengva pranykti:
Čia buvai, čia nesi.

Greitai gelės nuvyta,
Užgęsta tyliai užmaršty.
Prie kapo supilto
Veikia gula kiti.

Duoki, Viešpatie, žemėj,
Kurioj marų žingsnį dedu,
Nors kiek atsimuši
Nemarumo pėdų.

METAMORFOZĖS
(Iš „Emos amuletų“)

Su raudančiais lapais,
Su dulančiais lapais
Tu mirti turėsi,
O žeme.

Su giedančiais lapais,
Su kvėpančiais lapais
Tu vėl prisikelsi,
O žeme.

„Šiapus ir anapus saulės“

KATARSIS

Atgimus saulė dega, žeri,
Vėl nardo joj skaisti diena.
Dar vakar sopulį ji gėrė,
Našta sunkiaja nešina.

Dabar regi: trumpėja naktys,
Trumpėja sielvartas skaudus.
Ir marių bangos ima plaktis
Lyg liepsnos į šventus krantus.

Dar žingsnį, kitą, duoki ranką
Ir veikiai būsime ant anos
Viršūnės, kurioje nesenka
Šaltinis meilės amžinos.

TĖVIŠKĖS DANGUS

Toks tolimas,
toks nepasiekiamas
ir nuoskaudos pirštais
giliai įsispraudęs
į kraupią širdį.

Kur eisim,
ką sutiksim,
kokioj pakrantėj
atsispindės tavo veidas,
kaip žydras lino žiedas?

Nikolaus von Jeroschin

ANAPUS NEMUNO

(Iš „Prūsų žemės kronikos“)

Kai tūkstantį ir du šimtus
Aštuoniasdešimt trečius
Metus žymėjo ir kai jau
Kryžiečiai baigė pagaliau
Kovas su prūsų gentimis
Per penkiasdešimt ir tris
Metus, ir Prūsijoje visuos
Neliko dvasios nė gyvos
Sukelt prieš juos naujiam karam,
Pakenkt tikėjimui naujam,
Tada vėl ordinas pradėjo
Tęst tai, kuo jau pasižymėjo:
Nedelsiant ir staiga
Pult kariška jėga
Žemes pačios jau Lietuvos;
Plačioji upė skyrė juos,
Ją Nemunu tenai vadina.
Iš to pagonis atpažino:
Jie drąsūs, stiprūs ir aukšti,
Kovojo jie veržlūs ir greitai,
Kaip pasitikti priešą patį,
Nuo mažumės visi įpratę,
Nes to išmoko jau vaikus.
Jų kraštas didelis, platus,
Be skaičiaus turi pajėgų.
Su tuo pagonišku kraštu
Pakilo ordinas kovon —
Pirmajam žygiui Lietuvon.

Vertė Alfonsas Tyruolis
„Nemarioji žemė“ATMINIMO LENTA MARTYNUI
MAŽVYDUI RAGAINĖJE

Prie bažnyčios, kur prieš puspenkto šimto metų darbavosi pirmosios lietuviškos spausdintos knygos autorius Martynas Mažvydas, šių metų vasario 19 dieną buvo pritvirtinta atminimo lenta. Atminimo lentą kūrė skulptorius K. Venslovas, atidengimo ceremonijoje dalyvavo Pirmosios lietuviškos knygos jubiliejaus komisijos pirmininko pavaduotojas prof. D. Kaunas, Lietuvos Respublikos Seimo švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas dr. Žibartas Jackūnas, Kultūros viceministras Naglis Puteikis, Ragainės miesto meras Aleksandras Nafejevas, Karaliaučiaus srities administracijos kultūros skyriaus vedėjas pavaduotojas Andrejus G. Popovas, naujai į mūsų kraštą paskirtas dirbti Lietuvos respublikos konsulas Jonas Varanavičius su padėjėjais, dailininkai iš Lietuvos ir Karaliaučiaus srities, Lietuvos kamerinis orkestras, Karaliaučiaus srities „Rusų-lietuvių kultūros ir verslo paramos fondo“ vadovai, vietos lietuviai. Paminklinės lentos atidengimo iškilnėse dainavo Ragainės pradinukai, kuriuos lietuvių kalbos moko Jonas Glinskis ir Laima Žemgulienė.

Miesto Celiuliozės ir kartono kombinato kultūros rūmuose buvo atidaryta Lietuvos dailininkų paroda. Koncertavo svečiai iš Vilniaus.

Šių metų rudenį Vilniaus Pilių tyrimo centro darbuotojai pradės tiriamuosius darbus buvusios Ragainės evangelikų liuteronų bažnyčios teritorijoje, siekiant surasti mūsų raštijos pradininko Martyno Mažvydo kapavietę. Manoma, kad jis buvo palaidotas po bažnyčios varpinę.

KARALIAUČIAUS
UNIVERSITETE

To paties autoriaus lenta lygiai po keturių mėnesių — birželio 19 dieną pasipuošė seniausio Europos universiteto skaityklos siena. Karaliaučiaus Albertino universiteto kūrė Gediminais Albrechtas Brandenburgietis, pasikvietęs Lietuvos mokslininkus — Stanislovą Rapolionį ir Abromą Kulvietį. Čia rado prieglobstį ir pirmosios prūsijos (1445 m.) bei lietuviškos (1447 m.) knygų autoriai — Abelis Vilis ir Martynas Mažvydas. Vėliau šis universitetas davė lietuvių kul-

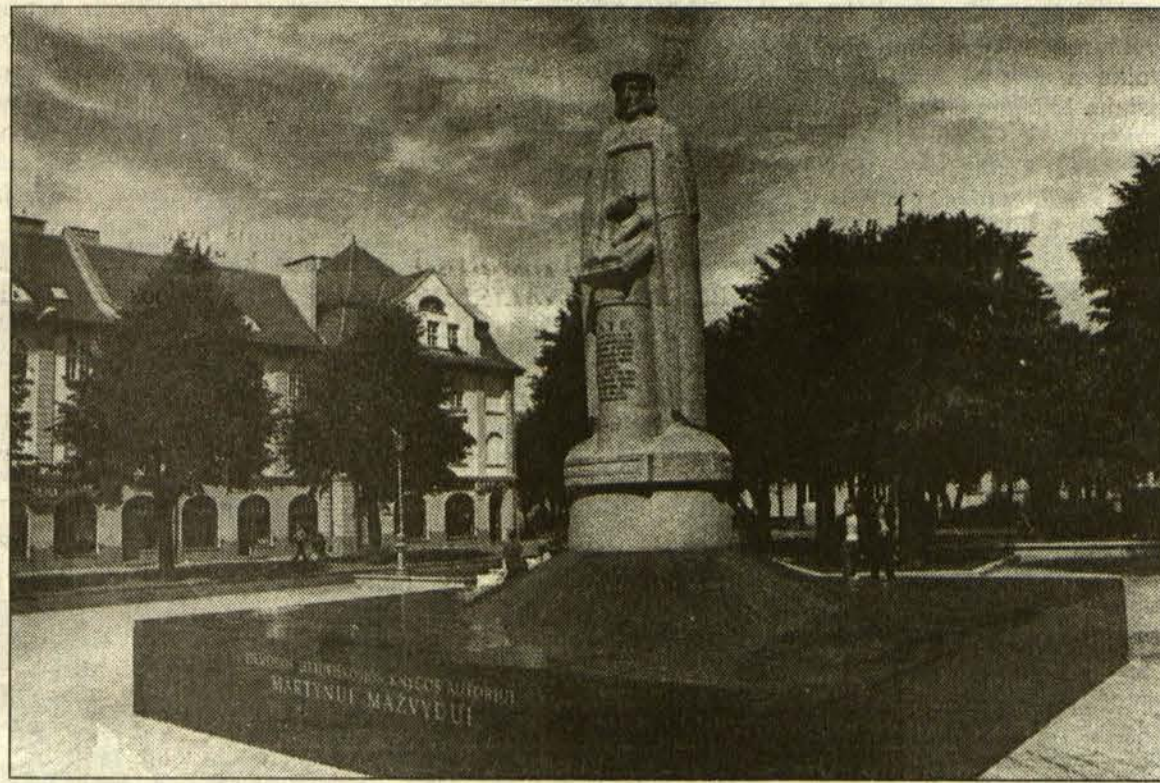
tūrai ir kalbai giesmių kūrėjus, tautosakos rinkėjus, pirmųjų lietuviškų gramatikų autorius, grožinės literatūros pradininkus bei mokslininkus. Tad Lietuvos kultūros ministerijos pastangos, siekiant įamžinti garbius Mažosios Lietuvos vyrus tikrai sveikintinos ir lauktos.

Nors Lietuvių Bendruomenė apie šį renginį buvo informuota tik išvakarėse, pavyko sukviešti vietos lietuvių aktyvą. Nors ir negausiai susirinkusi, publika turėjo galimybę pasiklausyti D. Praspalavičiaus džiazo kvarteto, kuris grojo tiesiog ant universiteto laiptų, o Karaliaučiaus filharmonijoje (buvusi katalikų bažnyčia) koncertavo Lietuvos Filharmonijos artistai: M. Gecevičius — valtorna, B. Kviklys — vargonai ir dainininkė S. Trimakaitė.

Ateityje reikia ruošti įamžinti ir kitus garbiuosius mažlietuvius.

„Naujojo Varpo“
informacija

• Šypsena — yra tikras gamtos vaistas nuo visų skausmų, bet ji yra nenupirkamas, nepaskolinamas, nepavagiamas daiktas, nes turi vertę tik tuo metu, kai labiausiai reikalinga.

Klaipėda. Naujai pastatytas paminklas Martynui Mažvydai, minint lietuviškos knygos 450 metų sukaktį.

Nuotr. Viktoro Kapočiaus

Nuo amžių lietuvių žemė

Atkelta iš 1 psl.

Ji siekė Lietuvos sąskaita sustiprinti Lenkiją, kurios pagalbos tikėjosi eventualiam žygyje prieš komunistinę Rusiją. Planuota, ypač lenkų, „atnaujinti“ seną Lietuvos-Lenkijos uniją. Čia net ir JAV, per savo „Intelligence Section“ (JAV Kongreso institucija, sudaryta Europos situacijai tirti bei paruošti JAV pasiūlymus tai Taikos konferencijai) planavo tą uniją atkurti, kad Lenkijos valstybė būtų stipresnė. Lenkai tik tuo džiaugėsi.

Lietuviams lemiamą vaidmenį suvaidino lenkų, o ypač „endekų“ (to paties R. Dmowski vadovaujamų) pastangos 1919 m. atkurti seną „Zemopolitą“, į jį net prievartą įjungiant Lietuvą, ir prancūzų „svajonę“ Rytuose — tarp nugalėtos Vokietijos ir naujo pavojaus Vakarų Europai — bolševikų valstybės — sudaryti galimai stiprų barjerą. Tais konferencijose, svarstant atkuriamos Lenkijos valstybės sienų klausimą, konferencijos „Lenkų reikalų komisijoje“ Lenkijos atstovas, tas pats R. Dmowski, pareikalavo Vokietijos Reicho žemes, esančias

dešinėje Nemuno upės pusėje, atskirti nuo Reicho, priskirti prie Lietuvos, o Lietuvą sujungti su Lenkija. Taip atsirado pasiūlymas suskaldyti Mažosios Lietuvos žemes. Romanas Dmowski, kuris 1918 m. į b. Rusijos Dūmos atstovo Kilukovo pareiškimą, kad lietuviai irgi siekia turėti savo valstybę, pareiškęs, jog „sušaudžius kokią šimtą litvomanų, bet koks Lietuvos klausimas bus išspręstas“. Versalio sutartimi nuo Reicho buvo atskirtas tik Klaipėdos kraštas, nedidelė Mažosios Lietuvos dalis.

Antantės valstybėms tada ypač rūpėjo Lenkijos išėjimo į jūrą klausimas, kurį, esą, galima buvo spręsti dviem būdais: 1. duoti Lenkijai tam tikrą koridorių per Rytprūsius (taip vėliau ir buvo padaryta — atsirado vadinamas Dancigo koridorius, 1939 m. formaliai privedęs prie Lenkijos-Vokietijos karo), arba

2. perduoti Lenkijai Klaipėdos uostą ir kraštą. 1933 m. žurnale „Židinys“ buvo straipsnis „Lietuvos Vokietijos santykių klausimu“, kuriame priimtas vienas tokių „projektų“: „... Štremzemanas (buv. Vo-

kietijos užsienio reikalų ministras) yra išsitaręs buvusiam Tautų Sąjungos skiriamam Dancigo komisariui olandui Van Hameliui, kad lenkų koridoriaus klausimą galima būtų išspręsti, suteikiant Lenkijai išėjimą į jūrą per Klaipėdą, paėmus tam reikalui net lietuvių teritorijos juostą išilgai Nemuno. Lietuvos nuomonės, ar ji sutiks su tuo, niekas net nesiruošė klausiti“. Štremzemanas, paklaustas, ar su Lietuva apie tai buvo kalbėta, atsakė, kad tai esąs „mažiausias iš mažųjų dalykų“!

Versalyje Klaipėdos kraštas buvo atskirtas nuo Vokietijos Reicho, nes tai „lietuvių gyvenamas kraštas, o ypač jau dėl to, kad Klaipėdos uostas yra vienintelis Lietuvos išėjimas į jūrą“, bet tas kraštas kams įsitvirtinti Klaipėdoje, o ypač Klaipėdos uoste. Lietuviai buvo priversti ginklu Klaipėdos kraštą prijungti prie Lietuvos. Sąjungininkai lietuviams to žygio nedovano-

jo. Daugiau kaip metus trukusios derybos dėl Klaipėdos krašto suverenumo perdavimo Lietuvai užsibaigė 1924 m. gegužės 8 d. sąjungininkams ir Lietuvai pasirašius „Klaipėdos Konvenciją“, tarptautinę sutartį, labai suvaržiusią Lietuvos suverenitetą Klaipėdos krašte. Ta konvencija sąjungininkai labiau gynė vokiečių interesus, o ne Lietuvos reikalus. Neumano-Sasso byloje (1934.II.09-1934.XII.14 d. -1935.III.26 d.) Konvencijos signataras Britanija siuntė į Lietuvą savo advokatus, kad gintų „lietuvių skriaudžiamus vokiečių interesus“, bet, susipažinę su kaltinimų medžiaga, atlyžo ir pasitenkino bylos eigos stebėjimu. O 1939 m. kovo mėnesį, Ribbentropui pareikalavus Klaipėdos kraštą „grąžinti Vokietijai“, nei vienas tos konvencijos signataras neužstojo Lietuvos ir neprisiiminė savo parašo.

Rusų-vokiečių karo metu (1941-1945) visa Mažosios Lietuvos žemė buvo valdoma Reicho, nors joje daugiausia gyveno, palikuonys tų Prabaltų, kurie tūkstantį ar pusantro tūkstantį metų prieš Kristų užvaldė visą rytų ir pietų Baltijos pajūrį. Kai 1944 m. rudens prie tų žemių pradėjo artėti frontas, nepaisant nacių

evakuacinių parėdymų, daugelis nebėgo, stengėsi likti savo gyvenvietėse, tikėdami galėsia vietoje pralaukti karo audrą, kad tik neapleistų savo tėviškes. Niekas nenumatė, kokio baisaus likimo susilauks tas kraštas.

Sovietų rašytojas I. Erenburgas to karo metu parašė propagandinio lapelio, skirto sovietų kariams, tekstą, kuriame šaukė: „... Žudykite! Žudykite! Juk nėra tokio tarp jų, kuriam būtų nekalta vokiečių. Kalti visi — ir gyvieji, ir negimę! Sekite draugo Stalino direktyvą visiems laikams sutraukti fašistinį žvėrį jo paties urve. Išprievartaukite vokiečių moteris ir tokiu būdu palaukite jų rasinį išdidumą. Paimkite jas sau kaip grobį. Žudykite, šlovingieji ir nenuklimieji raudonarmiečiai!“ 1944 m. spalio 16 d. Trečiojo Baltarusijos fronto vadas, armijos generolas Ivanas Černiachovskis, savo įsakyme kariuomenei skelbė: „Dabar mes stovime priešais urvą, iš kurio fašistiniai grobikai mus užpuolė. Mes likime patenkinti tik tada, kai visus juos išnaikinsime. Jokio pasigailėjimo... Nereikia iš Raudonosios armijos kareivių reikalausti, kad jie darytų malones. Jie dega neapykanta ir keršto

troškimu. Iš fašistų krašto turi likti dykuma...“

1944 m. spalio mėn. vidury Raudonosios armijos tankų dalinys įsiveržė į Rytprūsius, Gumbinės kryptimi, bet po poros dienų vokiečiai tą įsiveržimą sustabdė ir rusus atstūmė atgal. Grįžę vokiečių kariai, ypač Nemirkiemy (vok. Nemmersdorf, dabar Maja-kovskoje) ir apylinkėse rado neišpasakytai žiaurius vaizdus. Civilių pabėgėlių vilkstinės, visi vežimai, arkliai, žmonės buvo tankų sušaudyti. Viename kieme prie gardinio vežimo buvo keturios nuogos moterys, vinimi prikalotos. Kitame kieme prie kluono durų irgi buvo prikalotos moterys. Rasti 72 moterų (įskaitant ir mažas mergaites) bei vieno vyro lavonai, kurių daugumos galvos suskaldytos kažkokių kietų įrankių — kirvių ar kastuvų. Tarptautinė gydytojų komisija, vokiečių atgabenta į tų vietovę, nustatė, kad visos moterys (net ir 8-12 metų mergaitės) buvo išprievartautos. Kūdikiai artimu šūviu į galvą nušauti. Panašių nužudymų buvo ir visose kitose to įsiveržimo vietovėse. Taciau tai buvo tik mažuma, palyginus su tomis masinėmis žudynėmis, kankinimais, prievartavimu, plėšimais, degini-

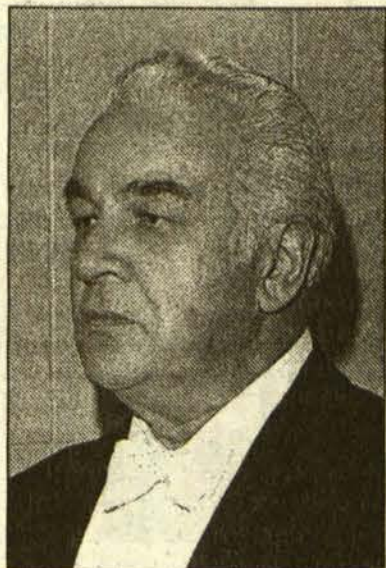
mais, kurie Rytprūsius užgriuvo, pradedant 1945 m. sausio mėnesiu.

Tada rusai į Rytprūsius įsiveržė iš pietvakarių pusės, pirmuoliais užpuolant tas žemes, kurias Stalinas atidavė lenkams. Štai sausio 29 d. iš ryto, Sensburgo apskr. į Rūnschendorf stambų ūkį, kai apylinkėje jau jokių karo veiksmų nebuvo, atėjo trys raudonarmiečiai ir nušovė 14 ten buvusių žmonių, moteris su vaikais (jauniausiu 6 mėnesių) bei du senius ligonius, gulėjusius lovoje, pribagė pora sužeistų, gulėjusių ant grindų. Ungurapės vakarinėje dalyje rusų tankai sulaukė didelę bėglių vilkstinę. Sunaikinę ją mantą bei vežimus, čia pat pradėjo masinį ir sadistinį moterų prievartavimą, nepaisant amžiaus, nepaisant, ar jos vokiškos, lenkiškos, rusiškos ar lietuviškos šaukės pasigailėjimo. Ten pakeleje liko labai daug išprievartautų ir baisiai sužalotų moterų lavonų. Jocheniskoeke vietovėje apie šimtas raudonarmiečių išprievartavo ir nužudė motiną bei tris dukteris (kokių 8-12 metų amžiaus) Renschorffe 16 pabėgėlių iš Goldapės (15 moterų ir 1 senas vyras) buvo sudodinti ratu ant žemės ir sušaudyti. (Bus daugiau,

Kas ir kur?

ĮAMŽINTAS PROF. VYTAUTO MARIJOŠIAUS ATMINIMAS

Doc. dr. Danutė Petrauskaitė

Tikriausiai nerasime pasaulio profesionalaus muzikologo, atlikėjo ar išprususio muzikos mėgėjo, kuris galėtų išsiversti be daugiatomio anglų kalba leidžiamo Grove's žodyno — The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Lietuvoje dažnai vadinamo Grovo enciklopedija. Sovietiniais metais ją buvo galima rasti tik vienoje Maskvos bibliotekoje, todėl daugelis iš mūsų neturėjo galimybių tų knygų net pavartyti. Kiek vėliau mikrofilma, o po kurio laiko ir pati enciklopedija įsigijo M. Mazvydo biblioteka, tačiau kitų miestų bibliotekos apie ją vien svajojo. Jei kam ir pavykdavo gauti, tai tik kelių dešimtmečių senumo leidinius.

Si enciklopedija gali didžiulius savo ilgą ir garbingą istoriją. Pirmą kartą ji, kaip A Dictionary of Music and Musicians, pasirodė dar 1879 m. sero George's Grove's (1820-1900) iniciatyva. Šis džentelmenas pagal profesiją buvo inžinierius, tačiau turėdamas tvirtą muzikinį išsilavinimą, labai domėjosi muzika. Jis asmeniškai pažinojo daug žymių kompozitorių, pats kūrė, rašė muzikinio pobūdžio straipsnius. Jo dėka enciklopedija tapo ne vienkartinis, bet nuolat pasipildančių ir atsinaujinančių leidinių, spausdinamų kas keleri metai. 1980 m. enciklopedija, susidedanti jau iš dvidešimties tomų, buvo pavadinta The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Nuo 1970 m. jo redaktoriaumi pradėjo dirbti Stanley Sadie (g. 1930), Kembridže įgijęs muzikologinį išsilavinimą ir

daktarato laipsnį, ir šias pareigas eina iki šiol. Jis, kaip ir G. Grove, nuolat kartodamas bei papildydamas senuosius leidimus, teikia angliskai kalbančiai muzikinei visuomenei galimybę naudotis pačia naujausia informacija.

1991 m. Čikagoje vykusioje JAV muzikologų konferencijoje platinamas reklaminis leidinukas pateikė štai tokius duomenis apie tų metų enciklopediją: joje yra 22 milijonai žodžių apie muziką, 22,500 straipsnių, kuriuos parašė 2,400 autorių iš 70 valstybių, per 3,000 muzikinių pavyzdžių, per 4,500 fotografijų, diagramų, piešinių ir žemėlapių. Knygų apžvalgininkas Charles Rosen žurnale The New York Review of Books rašė: „Tai didžiausia bet kada spausdinta muzikinė enciklopedija... Tai didingas darbas“.

Ne vienam gali kilti klausimas, kaip tokį vertingą ir didelės apimties leidinį, pasirodžiusį 1995 m. ir kainuojantį ne vieną šimtą dolerių,

galėjo įsigyti Klaipėdos universiteto Menų fakultetas. O ir neįsigijo, bet gavo dovaną iš žinomo Lietuvos dirigento, a.a. prof. Vytauto Marijošiaus (1911-1996) vaikų, gyvenančių Jungtinėse Amerikos Valstijose — Elinos, Gražinos (sešėlės Ignės) ir Mariaus. Jie tai padarė, norėdami pagerbti ir įamžinti savo tėvo atminimą. Skaitytojas, atsivertęs bet kurį tomą, ras jo pradžioje įklijuotą šių eilučių autorės parašytą V. Marijošiaus biografiją ir tokius dovanotųjų žodžius: „Vietoj gėlių prie kapo Vytauto Marijošiaus kolegų, bičiulių ir pažįstamių skyrė auksą, kad Vytauto Marijošiaus vardu būtų prisidėta prie Lietuvos muzikinio gyvenimo suklestėjimo Klaipėdoje, kur Stasio Šimkaus vadovaujamoje muzikos mokykloje mūsų brangus tėvas pradėjo eiti muziko keliu. Jūs, kurie šia enciklopedija naudositės, susipažinkite ir su Vytautu Marijošiumi, kad per Jūs būtų gyvas lietuvių atmintis“. Esi užtikrinta, kad, jei V. Marijošius dar gyventų savo namelyje Putname (Con.), kur praleido paskutiniuosius metus, jis džiaugtųsi šia dovana kartu su klaipėdiečiais ir didžiulius savo vaikais.

ISTEIGTA HENRIKO BLAZO ŽURNALISTIKOS STIPENDIJA

Alfonsas ir Inga Tumai, šventę savo 50 metų vedybinio gyvenimo sukaktį, nutarė pagerbti Ingos Tumienės-Blazaitės tėvą Henriką Blazą, per Tautos fondą įsteigdami 300 dol. metinę Henriko Blazo žurnalistikos stipendiją.

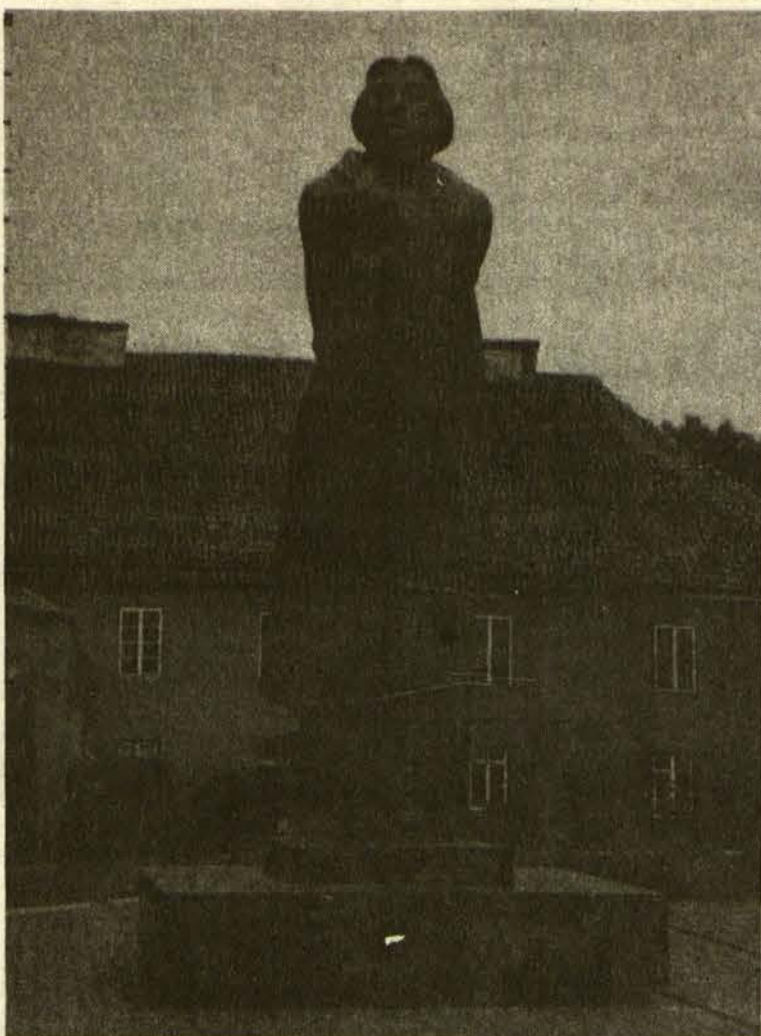
Henrikas Blazas — žurnalistas, humoristas, politikas, Stutthofio koncentracijos kalinys, gimė 1904 m. sausio mėn. 11 d. Rygoje. Aktyvus spaudos darbuotojas nuo studentavimo laikų. 1928 - 1930 m. laikraščio *Studentas* steigėjas ir redaktorius. Redagavo *Naująją žodį*, savaitraštį *Dievą*, humoro žurnalą *Vapsvą*. 1933-1938 m. savaitraščio *Kuntaplis* steigėjas ir redaktorius. 1938 - 1940 m. steigėjas ir redaktorius dienraščio *Laikas*.

Žurnalisto-redaktoriaus darbą tęsė ir išeivijoje, pradžioje Regensburge, vėliau New Yorke. Artima jam buvo ir politinė veikla. Jis — Valstiečių Liaudininkų sąjungos centro komiteto vicepirmininkas ir kartu vienas *Monthly Bulletin of International Peasant Union* redaktorių. Mirė 1965 m. lapkričio 1 d. New Yorke.

Tumų šeimos parama Lietuvai per Tautos fondą nesiribojanti vien tik tėvų aukomis. Jų atžalos Laima ir Jurgis yra nuolatiniai TF rėmėjai. Jurgis, turėdamas aukštą pareigą Bank of America, remia TF pasinaudodamas „Matching Grant“ programa. Inga ir Alfonsas Tumai — TF rėmėjai nuo 1975 m. Nuo to laiko visa Tumų šeima įvairiomis progomis TF parėmė stambia suma.

Džiugu, kad TF gali tarpinėkauti Henriko Blazo stipendijos įgyvendinimui pradinį 2,500 dol. įnašą.

Tautos fondas kviečia visus išeivijoje baigusius mokslus pasekti A. ir J. Tumų pavyzdžiu.

Adomo Mickevičiaus statula Vilniuje prie Šv. Onos bažnyčios. Nuotr. Alberto Kerello

„JO KŪRYBA PILNA LIETUVOS“

Lenkijos ir Lietuvos Respublikų konsulatų, Columbia universitetas ir Hunter kolegija spalio 7 d. pakvietė atsilankyti į Lenkijos Respublikos konsulatą New Yorke, į poeto Adomo Mickevičiaus 200 metų gimimo sukakties minėjimą.

Minėjimą atidaro Lenkijos generalinis konsulas Ryszard Klemm kalbėjęs: „Šios gražios konsulato patalpos yra Lenkijos nuosavybė. Todėl jus visus, susirinkusius į šią mažą Lenkijos valstybės lopinėli, maloniai sveikinu“. Trumpai kalbėjęs, garsiai kalbėjo perleido Lietuvos generaliniam konsuliui dr. Petriui Anusui. Glaustai pakalbėjęs apie poetą A. Mickevičių, išsireiškė: „Lietuva yra pilna Adomo Mickevičiaus, o jo kūryba — pilna Lietuvos“.

Po to buvo ilgoka, Columbia universiteto, slavų kalbų skyriaus asistento, prof. David Golbfarb skaitoma, lengvu humoru nuspalsvinta, kelių kalbų pavyzdžiais paįvairinta, paskaita.

Naują anglų kalba išleista A. Mickevičiaus knyga „Treasure of Love poems“ pristatė Hunter kolegijos Rytų ir klasikinės literatūros bei rusų ir slavų kalbų skyriaus prof. Krystyna Olszer.

Ištraukęs iš A. Mickevičiaus kūrybos (*Ponas Tadas, Krymo Sonetai, Didžiosios improvizacijos* ir kita) skaitė Carl Tra-

mon. Galima buvo drąsiai spresti, jog šis jaunas vyras priklauso teatrų sluoksniui. Jo puikus, scenai paruoštas balsas, tartis ir judesiai tai paliudijo.

Apie *Krymo sonetų* vertimus kalbėjo poetas Vyt. Bakaitis. Jis, pasinaudojęs V. Mykolaičio-Putino iš lenkų į lietuvių kalbą verstu A. Mickevičiaus *Akermano stepės knyga*, išvertė ją į anglų kalbą. Ši vertimą ir išgirdome.

Lietuviškai *Akermano stepės* perskaitė Petras Sandanavičius, o lenkiškai — Zofia Koechler.

Nemažais muzikiniais gabumais apdovanotas, Juilliard muzikos mokykloje studijaujantis iš Lietuvos pianistas Gabrielius Alekna. Nors programoje buvo rašoma, kad jis skambins M. Čiurlionio „Impromptu“ in F minor, buvo išgirdome du S. Rachmaninoff preliudus. Nepaisant, kad Rachmaninoff preliudai susirinkusiųjų buvo priimti su pasigėrėjimu, bet vis dėlto šiuo atveju būtų geriau tikęs Čiurlionis.

Pabaigai *Darbininko* redaktorių poetas Julius Keleras iš tikrą Lietuvioje išleistas savo poezijos knygos perskaitė Adomui Mickevičiui skirtą eilėraštį.

Gen. konsulas Ryszard Klemm, padėkojęs atsilanky-

KELIAS ČIURLIONIO LINK — NESIBAIGIANTIS

Laimingi tie, kurie spalio 11 d. atvyko į Lemontą pasiklausyti Roko Zubovo paskaitos apie M. K. Čiurlionį. „Čiurlionis. Kelias į garso vaizdžius“ — taip vadinosi R. Zubovo paskaita, kurioje pianistas keliavo, rodos, jau taip pažįstamais M. K. Čiurlionio kūrybos takeliais, vis atradamas naujų, įdomių, paslaptingų ir ne visada apčiuopiamų detalių.

„Jau seniai mane domino, — sakė R. Zubovas, — M. K. Čiurlionio brandžiųjų metų darbuose slypintis tapybos ir muzikos giminingumas. M. K. Čiurlionis, mano manymu, ne tik neabejojo muzikos, dailės ir kitų menų vidine vienviete, bet ir labai kryptingai ieškojo būdų tuos vidinius giminingus ryšius panaudoti savojoje kūryboje“. Rodydamas paveikslų balsas, tartis ir judesiai, juda, artėja sniego kepurės, žvakės, gelės ir, kaip muzikoje liejasi jūros platybės, siūbuoja ir ošia miškas, „skamba“ tas nuostabusis Raigardo slėnis. M. K. Čiurlionio paveikslai, kaip ir muzikiniai kūriniai, turi pradžią, vystymą ir atomazgą. Kai kurių dailininko paveikslų monochromatizmą arba vienspalviškumą („Karaliaičio kelionė“) R. Zubovas lygino su muzikinių kūrinių vieningos tonacijos išlaikymu.

Miškas ir senosios lietuvių dainos, sakė pianistas, buvo dvi dar vaikystėje gimusios M. K. Čiurlionio meilės, žavėjimosi šaltiniai. Kompozitorius stengėsi atpažinti lietuviškų dainų specifiską sąvybę ir jas išryškinti, kurdamas savo muzikinę kalbą pagal šių dainų vidinius estetiškus dėsnius. Tuo M. K. Čiurlionis, pralenkdamas savo laiką, yra žymiai giminingesnis XX a. kūrusiems kompozitoriams. Miškas M. K. Čiurlionio kūryboje, R. Zubovo manymu, ne tik grožio objektas, tai ir simbolis, į kurį žmogus grįžta tarsi į ramybės, vidinės pusiausvyros būseną. Simboliais menininkas stengėsi sumurti erdvę, kurią žiūrovas ir klausytojas galėtų „prisodrinti“ savo mintimis ir jausmais.

Pianistas paminėjo net ir siurrealistinę M. K. Čiurlionio paveikslą detalę — „Pavasario sonatos“ pirmojoje dalyje jau ne medžiai atsispindi vandenyje, o vanduo „murguliuoja“ medžiuose. „Kartais kalbama, — sakė R. Zubovas, — kad M. K. Čiurlionis — vizijų, debesų, sapnų, nerealių dalykų vaizduotojas, bet man, M. K. Čiurlionis — tai labai intensyviai, intelektualiai dirbantis menininkas, kurio kiekviena detalė apgalvota ir pajungta bendram psichologiniam ir intelektualiam vaizdui sukurti“.

M. K. Čiurlionį pianistas vadino lemiančiuoju veiksmu Lietuvos kultūros istorijoje. M. K. Čiurlionio sukurtos dvasinės estetinės erdvės iki šių dienų veikia daugelį lietuvių menininkų, ir, teigė R. Zubovas, taip vaidinamoji lietuviškoji pasauležiūra yra labai daug paveldėjusi iš M. K. Čiurlionio kūrybinio ir dvasinio palikimo.

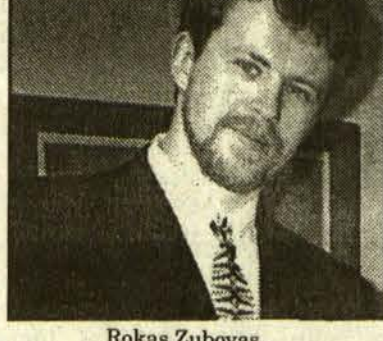
Šią puikią paskaitą iš paties M. K. Čiurlionio proanukio lūpų dar išgirs Los Angeles, San Francisco (lietuviškai), Seattle (angliškai) klausytojai. Kitų metų sausio mėnesį R. Zubovas savo paskaitą apie M. K. Čiurlionį skaitys New Yorke, Stainway Hall, kur jį pakvietė New Yorko fortepijono mokytojų kongresas.

Emilija Andriulytė

„Jau seniai mane domino, — sakė R. Zubovas, — M. K. Čiurlionio brandžiųjų metų darbuose slypintis tapybos ir muzikos giminingumas. M. K. Čiurlionis, mano manymu, ne tik neabejojo muzikos, dailės ir kitų menų vidine vienviete, bet ir labai kryptingai ieškojo būdų tuos vidinius giminingus ryšius panaudoti savojoje kūryboje“. Rodydamas paveikslų balsas, tartis ir judesiai, juda, artėja sniego kepurės, žvakės, gelės ir, kaip muzikoje liejasi jūros platybės, siūbuoja ir ošia miškas, „skamba“ tas nuostabusis Raigardo slėnis. M. K. Čiurlionio paveikslai, kaip ir muzikiniai kūriniai, turi pradžią, vystymą ir atomazgą. Kai kurių dailininko paveikslų monochromatizmą arba vienspalviškumą („Karaliaičio kelionė“) R. Zubovas lygino su muzikinių kūrinių vieningos tonacijos išlaikymu.

Miškas ir senosios lietuvių dainos, sakė pianistas, buvo dvi dar vaikystėje gimusios M. K. Čiurlionio meilės, žavėjimosi šaltiniai. Kompozitorius stengėsi atpažinti lietuviškų dainų specifiską sąvybę ir jas išryškinti, kurdamas savo muzikinę kalbą pagal šių dainų vidinius estetiškus dėsnius. Tuo M. K. Čiurlionis, pralenkdamas savo laiką, yra žymiai giminingesnis XX a. kūrusiems kompozitoriams. Miškas M. K. Čiurlionio kūryboje, R. Zubovo manymu, ne tik grožio objektas, tai ir simbolis, į kurį žmogus grįžta tarsi į ramybės, vidinės pusiausvyros būseną. Simboliais menininkas stengėsi sumurti erdvę, kurią žiūrovas ir klausytojas galėtų „prisodrinti“ savo mintimis ir jausmais.

Emilija Andriulytė

Rokas Zubovas.

PLB KATEDROS SVEČIAI

Rugėjo mėnesį PLB Lituanistikos katedros magistrantams ir doktorantams paskaitas skaitė du svečiai: dr. Ilona Maziliauskienė iš Montrealio ir kulturologas Almantas Samalavičius iš Vilniaus. Tiek pasirinktos temos, tiek kalbėjimo būdai buvo visai skirtingi, saviti, todėl ir intriguojantys. Prof. Maziliauskienė, kuri ne pirmą kartą aukoja savo laiką Katedros labui, šį sykį savo paskaitą skyrė poeto Henriko Nagio kūrybai. Ji labai žaviai ir subtiliai interpretavo poetinius tekstus. Per kelių pasikartojančių vaizdinių analizę atsiskleidė Nagio poezijos visuma. Buvo aptartas ir poeto kūrybos kontekstas — Neromantinės pasaulėjautos bei 1938 m. literatūrinės kartos, kuriai priklausė Nagys, egzistencinės laikysenos atspindžiai eilėraščiuose.

A. Samalavičius visą dėmesį skyrė šiandieninei lietuvių literatūrai. Jis pasiūlė jos tyrinėjimui taikyti postkolonijinį metodą ir pavyzdžiui pasirinko Ricardo Gavelio tekstus. Anot Samalavičiaus, dažniausiai šis rašytojas interpretuojamas neadekvačiai. Bandydami suvokti, kokią visuomenę galvosena jis mėgina parodyti, pamatytume, kad Gavelis yra aktyvus sovietinės, retkarčiais ir postsovietinės, visuomenės kritikas. Be to, jam rūpi suardyti visokius tautinius mitus ir kompleksus. Įdomu, jog pats Gavelis jau tampa šiandieninės kultūros „mitiniu (anti)herojumi“.

Šokiruodamas skaitytoją, jis iš tiesų pri-

verčia kitaip pažūrėti į socialinę ir politinę situaciją. Todėl galima sakyti, kad rašytojas atlieka tam tikrą „terapinį“ vaidmenį mūsų kultūroje.

Gal ir paradoksalu, bet šias paskaitas apie skirtingas kultūros personas — žodžių magijos užburta poetą bei politinį rašytoją — sieja dialogo paieška. Dialogo svarbą ypatingai pabrėžė prof. Maziliauskienė. Jos nuomone, Nagio poezijoje svarbiausias yra santykis tarp savęs ir kito. Galbūt ir R. Gavelio rašymą galėtume suvokti kaip negatyvų, kritišką, piktą kalbėjimą, kuriam vis dėl to rūpi savoji visuomenė, taigi — kiti.

Rūta Birštonaitė

PLB Lituanistikos katedros magistrantė

PASKIRTA ŽURNALIZMO PREMIJA

JAV LB Kultūros tarybos 1998 m. (devintajai) žurnalizmo premijai skirti komisijos posėdis vyko spalio 15 d. Jame dalyvavo komisijos pirmininkas Juozas Zygas, Aldona Šmulskienė, Juozas Baužys ir ex officio JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė.

Posėdyje buvo peržiūrėti pasiūlymai, kurių gauta 12 (siūlyta 11 kandidatų). Apvarsčiusi visus pasiūlymus, komisija vienbalsiai nutarė premiją skirti Antanui Dundzilai.

Premija bus įteikta šeštadienį, lapkričio 28 d., premijų šventėje Cleveland, OH. Tukstančio dolerių premijos mecenatas yra Lietuvių fondas.

LITERATŪROS POPIETĖ LOS ANGELES, CA

Lietuvių fronto bičiuliai organizuoja literatūros popietę, kuri vyks gruodžio 6 d., Šv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles, CA. Popietės metu bus supažindinama su naujausiu rašyt. Alės Rutos romanu *Skamba toluose*.

Tradicinis politinių studijų savaitgalis numatomas 1999 m. sausio 30-31 d. Programoje kviečiami įžymūs politikai iš Lietuvos.

Naująją LFB Los Angeles sambūrio valdybą sudaro dr. Zigmantas Brinkis (pirmininkas), Juozas Pupius ir Salomėja Šakienė.

GERIAUSIO MOTERS VAIDMENS ATLIKEJA

Spalio 4-11 d. Alma Atoje (Kazachstanas) vykusiame pirmajame tarptautiniame kino festivalyje „Eurazija“ Lietuvos aktorė Dalia Michelevičiūtė, atlikusi pagrindinį vaidmenį vaidybiniame filme „Mėnulio Lietuva“ (rež. Gytis Lukšas), pripažinta geriausia aktore.

Šiame festivalyje taip pat buvo parodytas vienas lietuviškas dokumentinis filmas „Iš avinėlių gyvenimo“ (rež. Janina Lapinskaitė) bei keturi lietuviški animaciniai filmai — „Metamorfozės“ (rež. Jūratė Leikaitė), „Liucija“ (rež. Ieva Bunokaitė), „Batas“ (rež. Zenonas Šteinys) ir „Plyta“ (rež. Saulius Tamokaitis). (Elta)

GASTROLĖS ŠVEDIJOJE

Antradienį, spalio 13 dieną, baigėsi Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro gastrolės Švedijoje. Koncertai vyko Linciope, Erebro, Kalmaro ir Halmstado miestuose. Be užsienio klasikų, buvo atliktas ir lietuvių kompozitoriaus Algirdo Martinaičio „Nebaigtoji simfonija“. Orkestrui dirigavo Juozas Domarkas ir Robertas Šervienkas.

Kaip žuolėlis tarp liepelių... Tai „Dainavos“ ansamblio vadovas muz. Darius Polikaitis su dviem dainavietėmis (kairėje) — Rita Likanderyte ir Danguole Ilginyte. „Dainavos“ ansamblis, grįžęs iš visų kelių ir atostogų, vėl tęsia savo darbą Pasaulio lietuvių centre, Lemonte.

